

Cahit Külebi'nin Yurdunda Bir Akşamüstü

DR. HATİCE EMEL ŞİRİN

*Siz baksanız göremezsiniz
Benim yurdundur orası!
Arduçlar, gürgenler, tozlu yollar
Tokat'la Niksar arası."*

Anadolu'yu; taşı, toprağı, köyleri, dağları, insanlarıyla edebiyatımıza sıcak kelimelerle yerleştiren ve milletimizin gönlünde erişilmez bir taht kuran Cahit Külebi'nin aramızdan ayrılışının on beşinci yılındayız.

20 Aralık 1917 Zile Çeltek Köyü doğumlu olan Cahit Külebi bu sınırlı yazıda biraz olsun ışıklı kapılarını aralayacağımız uzun, verimli ve anlamlı bir hayat yaşadktan sonra 20 Haziran 1997'de Ankara'da ölmüştür.

Ortaöğretimini Sivas Lisesinde tamamlayan Cahit Külebi, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulundan mezun oldu (1940).

Öğretmen Okulunda iken Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat'ın desteğiyle Almanya'ya giderek Fransızcanın yanında Almanca da öğrendi. 1943'de Antalya Lisesinde stajyer edebiyat öğretmenliği yaptı. Daha sonra Ankara Devlet Konservatuvarının Edebiyat öğretmeni ve Müdür Başyardımcısı oldu (1951). Ardından da Ankara Gazi Lisesi edebiyat öğretmenliğine atandı (1954).

Cahit Külebi, Milli Eğitim Müfettişliği yaptığı dönemden (1956) sonra, İsviçre Bölgesi Öğrenci Müfettişliği ve Kültür Ateşeliğine atanarak yurt dışına gider (1960). Yurda döndükten sonra (1964), müfettişlik görevini sürdürmüş, bu görevdeyken birkaç kez Devlet Konservatuvarı Müdürlüğüne vekâlet etmiştir.

Kültür Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı da yapan Külebi (1969), bu görevinden ayrılarak (1971), eski görevi başmüfettişliğe dönmüş, kendi isteğiyle emekli olmuştur (1973).

1972 yılında yapılan Kurultay'da Türk Dil Kurumu Yönetim Kuruluna seçilen Külebi, emekli olduktan sonra Kurumun Yayın Kolu Başkanı olarak görev yapmış, daha sonra Genel Yazmanlığa getirilmiştir (1976).

Külebi'nin Eserleri

Cahit Külebi, ilk şiirlerini daha lise öğrencisiyken Sivas Erkek Lisesinin *Toplantı* adlı dergisinde yayımlamış, *Yücel* dergisinde "Sivas Erkek Lisesi-Ahmet" imzasıyla bir şiiri çıkmıştır (Mayıs 1935).

İstanbul'a geldikten sonra *Gençlik* dergisinde "Mahmut Cahit" imzasıyla iki, "Nazmi Cahit" imzasıyla da iki şiiri yayımlanmıştır. Daha sonra "Cahit Erençan" adıyla *Sokak*, *Gençlik*, *Varlık*, *Türk Dili*, *Kültür Dünyası* dergilerine de şiirlerini sundu.

Külebi, 1940 edebiyat hareketi içinde etkin bir rol oynamayıp hiçbir gruba ve eğilime katılmamış olmasına rağmen şiirleriyle halkın beğenisini kazanarak Türk edebiyatında seçkin bir yer kazanmıştır. Şiirimizin yenileşme hareketi içinde rahat anlatımı, içtenliği ve duyarlılığı ile ilgi çekmiştir. Ayrıca Külebi'nin kelime seçimindeki titizliği, şiire verdiği değer ve emeğin en güzel kanıtıdır.

İlk şiir kitabı *Adamın Biri* 1946'da yayımlandı. 1949'da çıkan ikinci kitabı *Rüzgâr*'da Orhan Veli'nin üslubuna yaklaşmasıyla dikkat çekti. *Atatürk Kurtuluş Savaşı*'nda adlı eseri Nevit Kodallı'nın "Atatürk Oratoryosu"na temel oluşturmuştur.

64

Şiir kitapları: *Adamın Biri* (1946), *Rüzgâr* (1949), *Atatürk Kurtuluş Savaşında* (1952), *Yeşeren Otlar* (1955), *Süt* (1965), *Şiirler* (1969), *Türk Mavisi* (1973), *Sıkıntı ve Umut* (1977), *Yangın* (1980), *Bütün Şiirleri* (1982), *Güz Türküleri* (1991), *Bütün Şiirleri* (1997).

Anı: *İçi Seveda Dolu Yolculuk* (1986).

Düz yazı: *Şiir Her Zaman* (1985).

Ödülleri: Türk Dil Kurumu Edebiyat Ödülü "Yeşeren Otlar" 1955

Yeditepe Şiir Armağanı "Yangın" 1981

Halk Şiirinden Çağdaş Şiire

Cahit Külebi, halk şiirinden, türkülerden yararlanarak çağdaş şiir örnekleri vermiştir. Konu olarak "vatan, insan ve doğa sevgisi"ni işlemiştir. Şiirlerinde çocukluğunun ve gençlik yıllarının geçtiği yerlerden izlenimlerini yansıtmıştır.

Yurt

Tokat'la Niksar arasında
Bir küçük ev görünür uzakta
Kütükten duvarlı önünde çeşme akar
Yeşermiş gibi topraktan
Yağmur yağar camlarına dökülür
Benim yüzümdür çizilen camlarda

Yalnızlığın sesidir rüzgâr değil
 Gürgen ağaçlarında
 Allı güllü çiçekler
 Elimle dikilmiş bahçesine
 Yürürsem hepsi koşar ardımdan
 Çocuklar gibi delicesine
 Gel dere, ak, derim güriül güriül
 Dağdan aşağı akar giderim
 Hayal kurmak isterse canım
 Bulutlara bir seslenmek yeter

Bir uçurtma gelir uzaktan
 Yorulmuş, ince, nazlı,
 Güllüşler, haberler, hasretler
 Gözyaşları içinde gizli

Siz baksanız bir şey göremezsiniz
 Benim yurdumdur orası
 Ardıçlar, gürgenler, tozlu yollar
 Tokat'la Niksar arası

Anadolu'nun sesi olan Cahit Külebi'nin 1995'te yolu Niksar'a düşer. Çamiçi Yayla Şenlikleri'nin davul sesleri uzaklardan gelmektedir. Yaşlı ve yorgun şair, geçmişten gelen bir simayı anımsar.

Sanki Niksar fatihi Melik Ahmet Danişmend Gazi, iki şairin bu topraklarda buluşmasını istemiştir. Bu günlerin şahidi olan Ali Osman Eker ile 2010 Nisan'ında yapılan bir söyleşideki şu sözler onun Niksar sevdasını ve oraya gömülme isteğini gösterir:

“Rahmetliyi (Cahit Külebi) bir araba ile buraya, bana bıraktılar. Çevremizdeki evlerde yaşayan beyler ve hanımlar hemen yanına geldiler. Derin bir sohbet başladı. Bize uzun uzadıya Erzurumlu Emrah'tan bahsetti. Niksar'ı çok sevdiğini, Melik Gazi'ye gidip dua ettiğini belirtti. Etrafındakiler ayrılınca biz bize kaldık.

1. Dünya Savaşı sırasında Rus zulmünden Anadolu içlerine çekilen Erzurumlu ailelerden birinin çocuğu olan Cahit Külebi büyük bir heyecan içinde Erzurumlu Emrah'ın şiirlerinden okudu.

“Bilir misin?” diye tebessüm etti, “Emrah da ben de Erzurumluyuz.”

Sonra duygu dolu bir yüz ifadesiyle buraları inceleyip gezip dolaştı. Şimdi kabrinin bulunduğu yeşil çimenli düzlüğü gösterdi. En son sözü ise “Buraya iyi bakın

lütfen!" oldu.

Artık daha iyi anlıyorum ki ta o zaman aklından geçirmiş ve bu sözleri sarf etmiş."

Cahit Külebi'nin bu vasiyeti, başta oğlu Ali Külebi olmak üzere ailesinin ve yakınlarının kararı doğrultusunda başta Niksar Belediye Başkanı Duran Yedigâr olmak üzere isimli isimsiz nice gönül dostunun çabalarıyla gerçekleşti.

Şairin mübarek naaşı, Niksar Belediyesi öncülüğünde ve yurdun dört bir yanından koşup gelen vefalı Niksarlıların katılımlarıyla 25 Haziran 2010'da Ankara'dan Niksar'da yaptırılan anıt mezarına nakledildi.

Cahit Külebi, sonsuz bir aşkla gönülden bağlı olduğu eşinden öldükten sonra da ayrılmak istemediğini her vesileyle belirtirdi. Artık çok sevdiği Niksarlıların arasında, eşinin yanı başında şair dostu Erzurumlu Emrah'a komşu olarak Niksar manzaralı makberinde yatmaktadır. Ruhu şad olsun.

Tokatlı şairler de aralarından çıkmış Cahit Külebi'yi unutmadı. Tokat Şairler ve Yazarlar Derneği ve Niksar Belediyesi el ele vererek şairin anıt mezarının açılışı için görkemli bir tören ve anma programı düzenlediler. Etkinlikler kapsamında, "Cahit Külebi, Memleketimize Bakış" konulu bir şiir yarışması tertip ettiler.

66

Kültür ve sanat dünyamızın seçkin simalarını buluşturan yarışma jürisinde Anayasa Mahkemesi Eski Başkanı, şair ve yazar Yekta Güngör Özden, Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı Başkanı Yahya Akengin, Avrasya Radyo Televizyonu Dış Haberler Direktörü Ali Külebi, Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ertuğrul Yaman, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Ed. Böl. Öğ. Üyesi Doç. Dr. Tamilla Abbashanlı, araştırmacı, yazar ve şair, İLESAM Genel Başkanı Mehmet Nuri Parmaksız ve Tokat Şairler ve Yazarlar Derneği Başkanı şair ve yazar Remzi Zengin bulunuyordu.

Türkiye'nin her yanından yüzlerce şairin ikişer şiirle katıldığı yarışmada "Külebiyle Niksar'a Yolculuk" adlı şiiri ile Orhan Seyfi Şirin, birinci, "Niksar Güzellemesi" ile Muhammed Avşar ikinci, "Köyümde" ile Şule Özdemir üçüncü oldu.

Ayrıca "Türkiye'm" ile M. Güner Demiray, "Burcu Burcu Kokar Güllerin Senin" ile Nihat Malkoç, "Türkiye'm" ile İbrahim Şaşma mansiyon ödülü kazandılar.

Orhan Seyfi Şirin "Külebi'yle Niksar'a Yolculuk" şiirinde Cahit Külebi'nin en yakıcı şiirlerinde özenle kullandığı "Niksar, Çamlıbel, seylab (sel) Yunus Emre sevgisi, Köroğlu, Cebeci Köprüsü, memleket, poyraz" gibi ad, tema

ve anahtar kelimelerden yararlanarak o unutulmaz şiirleri selamlıyor. Anıt mezara nakledilmekten dolayı büyük şairin duyduğu bahtiyarlığı kuvvetle vurgulayarak geçmişten bugüne ve varlık dünyasından sonsuzluğa zarif bir köprü kuruyor.

Külebi'nin şiirlerini hatırlayanlar kadar yeni tanışmaya başlayan gençler de Cahit Külebi'nin ruhunun Niksar'da bir başka gülümsediğini hissediyor. Şirin'in dizeleri şöyle:

Külebi'yle Niksar'a Yolculuk

Ankara üstünden Niksar'a vurdum.
Çamlıbel sırtında bir yolcu gördüm.
Yaşlı gözlerinin sırrını sordum,
"Doğduğum köylerin seylabı" dedi.

Dedim "Tenler çatlak, poyraz esiyor.
Eşkıyalar gündüzleri basıyor.
Cebeci Köprüsü; yorgun esniyor."
"Yunus gibi sevin, Çalab'ı" dedi.

Kayıp sevdalar ki kana bulanır,
Al, yeşil giyinir, göğşe ulanır...
Dedim "Bu dizeler nasıl sulanır?"
"Aşktır bu bahçenin dolabı" dedi.

Memleket kokuyor halis şiirin!
Gözlerde, dillerin ucunda yerin!
"Adını başışla ey şair!" dedim
"Benim adım Cahit Külebi." dedi.

Yalap yalap çıktı yücelere su.
Gökten mavi mısralardı arzusu.
"Nedir" dedim, "Bir meşrebin doğrusu?"
"Gâh Koroğlu gâhi Çelebi" dedi.

Niksar'a bir anıt yakıştır elbet.
Sevgiler sel olur, çiçekler demet.
Dedim ki "Tokat'a neden bu hicret?"
Suya indirmeye mehtâbı" dedi.

Cahit Külebi "Sanat eseri, makalenin, hitabetin ödevini benimsemelidir." der. Bu amaçla da kendi şiirlerinde yeni bir romantizm sergiler. Külebi'nin romantizmi toplumun sesidir. Hayalden uzak gerçeğe sıkı sıkıya bağlıdır. İyimser ve neşe doludur.

Külebi'nin üzüntüsü de, kederi de millî sanattan gelir; yurdun perişanlığını, Anadolu insanının kadersizliğini, sefaletini şiirlerinde işler. Yüreğimizde buruk bir acı bırakır. İçinden yettiği Anadolu'nun ruhunu ve özünü iyi bildiği için ona yabancılaşmadan acılarını dile getirir. Yararlı olma düşüncesini şiirlerinde işler. 1940'lı yıllardaki şairler içinde gerçekçi ve anlaşılır şiir diliyle Anadolu'nun sesi olur.

Cahit Külebi, Ankara'da yaşamasına rağmen köyünü hiç unutmamış, memleketinden kopmuş aydınlardan olmamıştır. Anadolu çocuğunun, yetişkininin ve öğretmenlerinin hayatlarını memleket tabloları hâlinde şiirleştirmiştir.

Külebi, yurdunun tabiatına da âşıktır; şehirlerdeki taşlaşma ve yeşilden uzaklaşan insanın bahtsızlığı şiirlerinin konusunu oluşturur. Külebi, Anadolu'nun yükselmesini doğa ve insanın birlikte yükselmesi olarak algılar. Anadolu insanının trenlerdeki, kamyonlardaki ve kağnılardaki çaresizliğini, çilekeşliğini Yunus diliyle seslendirir.

Aşkı saygı ve sevgiyle büyüten Cahit Külebi, şiirlerinde “kızlar” kelimesi etrafında bu duyguyu işler. Karacaoğlan gibi onların güzelliklerini gerçekçi bir dille hayal güzeller olarak anlatır. “Hikâye” şiirinde olduğu gibi sevgili, yine vatanın bir parçası olarak anılır:

Hikâye

Senin dudakların pembe
Ellerin beyaz,
Al tut ellerimi bebek
Tut biraz!

Benim doğduğum köylerde
Ceviz ağaçları yoktu,
Ben bu yüzden serinliğe hasretim
Okşa biraz!

Benim doğduğum köylerde
Buğday tarlaları yoktu,
Dağit saçlarını bebek
Savur biraz!

Benim doğduğum köyleri
Akşamları eşkiyalar basardı,
Ben bu yüzden yalnızlığı hiç sevmem
Konuş biraz!

Benim doğduğum köylerde
İnsanlar gülmesini bilmezdi,
Ben bu yüzden böyle naçar kalmışım
Gül biraz!

Benim doğduğum köylerde
Kuzey rüzgârları eserdi,
Hep bu yüzden dudaklarım çatlaktır
Öp biraz!

Sen Türkiye gibi aydınlık ve güzelsin!

Benim doğduğum köyler de güzeldi.

Sen de anlat doğduğun yerleri,

Anlat biraz!

Cahit Külebi aynı zamanda destan şairidir. “Atatürk Kurtuluş Savaşı’nda” adıyla yazdığı destanda iyi ve bütün ayrıntılarıyla işlenmiş vatan ve Atatürk sevgisi dikkat çeker. Şiirinde ahenk oluşturan yankılarla çok sesliliği duyuran bir müzik vardır. Destan şiirde, seçilen kelimeler okundukça ruhumuzda yansır.

Atatürk Kurtuluş Savaşı’nda

Edirne’den Ardahan’a kadar

Bir toprak uzanır,

Boz kanatlı iiveyikler üstünden uçar

*Ardahan'dan Edirne'ye
Edirne'den Ardahan'a kadar.*

.....

*Bu toprak bizim yurdumuzdur;
Deli gönül yücesine çıkar.
Bir üveyik olur, uçar gider
Ardahan'dan Edirne'ye
Edirne'den Ardahan'a kadar.*

Cahit Külebi'nin dili Anadolu türkülerinin dilidir; açık ve yalındır. Basitlikten uzak, uyumlu kelimelerden oluşan ahenk dolu, Anadolu kadar berrak bir dildir Cahit Külebi'nin dili. Az kelimelerle oluşturduğu dizelerle çok şey anlatır. Konuşma diline yatkın halk deyimlerini okurken Türkçenin şiirdeki güzelliğini bir kez daha keşfederiz. Şair, mecaz ve sembollere fazla yer vermemiş gösterişsiz, duru, öz ve anlaşılır Türkçeyi bizlere sunmuştur. Heceye çok yakın serbest mısra üslubuyla şiirlerini yazmış ve türkülerden yararlanmış; hatta sevdiği türkülerini bazen şiirlerine olduğu gibi almıştır.

Yurdumuzun sesi Cahit Külebi'den on dört yıldır ayırız; ona olan hasretimizi eserlerini okuyarak gideriyoruz. Diliyoruz ki günümüz şairleri de milletine yabancılaşmadan Cahit Külebi gibi türkülerin diliyle Türkçemizi yaşatsınlar.

Kaynakça

- Enginün, Prof. Dr. İnci; *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yay., 3. baskı, İstanbul, 2002, s. 90-92.
- Işık, İhsan; *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, Ankara, 2000, C. I.
- Kabaklı, Ahmet; *Türk Edebiyatı*, 3. cilt, Türk edebiyatı yayınları, İstanbul, 1974, s. 537-538.
- Kaplan, Prof. Dr. Mehmet; *Şiir Tahlilleri II, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, Dergâh Yay, 2. baskı, İstanbul, 1974, s. 248.
- Niksar Belediyesi, *Cahit Külebi'yi Anma Programı ve Anıt Mezar AçılışTöreni Kitapçığı*, Niksar/Tokat 2010, s. 1-20.
- Necdet, Ahmet, *Modern Türk Şiiri: Yönelimler-Tanıklıklar-Örnekler*, Broy Yayınevi, İstanbul 1993, s.18-19, 148, 712-1-713.
- Oktay, Ahmet; *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950* Kültür Bakanlığı yayınları / 1562, Ankara, 1993, s.1042-1043.
- Yurdakul, Şükran, *Çağdaş Türk Edebiyatı 3, Edebiyat dönemi I- Şiir*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2002, s. 124 ve s. 256.